

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

SCRÚDÚ AN TEASTAIS SHÓISEARAIGH, 2008

LÉANN CLASAICEACH – GNÁTHLEIBHÉAL

DÉARDAOIN, 19 MEITHEAMH – MAIDIN, 9.30 go 12.00

Tá ceisteanna anseo ar **dheich dtopaic**.

Tá na topaicí roinnte mar seo a leanas:

Na topaicí 1 – 5 = **ROINN A** – An Saol Gréagach

Na topaicí 6 – 10 = **ROINN B** – An Saol Rómhánach

Ní mór d'iarrthóirí ceisteanna a fhreagairt ar **chúig thopaic**, mar leanas:

dhá thopaic as **ROINN A**;

dhá thopaic as **ROINN B**;

an **cúigiú** topaic as **ROINN A** nó **B**

Tá 80 marc ag gabháil le gach topaic.

Marcanna iomlána don pháipéar = $(80 \times 5) = 400$.

Na fótagraif a bhfuil gá leo chun roinnt de na ceisteanna a fhreagairt, tá siad ar fáil ar pháipéar ar leith, marcáilte **X**, a ghabhann leis an pháipéar seo.

ROINN A – An Saol Gréagach

- Topaic 1: Fraoch Aichill.
- Topaic 2: An Ghréig agus an Pheirs.
- Topaic 3: Beatha agus Bás Shócraitéas.
- Topaic 4: Micéiné agus an Traí.
- Topaic 5: Acrapoil na hAithine.

ROINN B – An Saol Rómhánach

- Topaic 6: Aeinéas ar a Shiúlta.
- Topaic 7: Téatar na Rómhánach – Coiméide.
- Topaic 8: Beatha agus Comhaimsir Iúil Caesar.
- Topaic 9: Cathair Rómhánach – Poimpé.
- Topaic 10: An tArm Rómhánach.

[Thall

ROINN A

An Saol Gréagach

Topaic 1: Fraoch Aichill.

Ba cheart tabhairt faoi na páirteanna **uile** - (a), (b) agus (c).

- (a) Freagair **trí** cheist díobh seo a leanas. Is leor abairt nó dhó i gcás gach freagra. Is fiú ocht marc gach ceist.
- (i) Cad is dán eipiciúil ann?
  - (ii) Cén fáth a dtéann Talthybius agus Eurybates go dtí bothán Aichill?
  - (iii) Cén fáth a dtéann Patroclus go dtí Aichill agus é ag caoineadh?
  - (iv) Cé hé Sarpedon? Cad a tharla dó?
  - (iv) Cén mionn a iarrann Eachtar ar Aichill a thabhairt nuair a thugann sé aghaidh air taobh amuigh de bhallaí na Traí?
  - (vi) Cén duine ar chuir Séas é chun Priam a thionlacan go dtí Aichill? (24)
- (b)
- (i) Cé hí Briseis? (8)
  - (ii) Scríobh cuntas gairid ar **bheirt** bhan eile san **Íliad**. Tig leat bandéithe a chur san áireamh i do fhreagra. (16)
  - (iii) Cén carachtar baineann is fearr leat san **Íliad**? Tabhair cúiseanna le do fhreagra. (8)

- (c) Léigh an sliocht seo a leanas as Leabhar 15 den **Íliad**, agus ansin freagair na ceisteanna ina dhiaidh.

Chun tosaigh ar mhuintir na Traí chiceáil Féabas Apalló bruacha na díge isteach go héasca agus rinne carn díobh sa lár, agus cosán leathan fairsing á dhéanamh aige. Anseo phlódaigh muintir na Traí trasna rang i ndiaidh ranga, Apalló chun tosaigh orthu, agus a lúireach (sciath chosanta) luachmhar in airde aige. Ansin, leis an éascaíocht chéanna, leagann an dia balla na nGréagach anuas, mar a leagann buachaill caisleán gainimh cois farraige: tógann sé é chun pléisiúr a thabhairt dó féin, mar is nós le páistí, agus ansin lena lámha agus a chosa scriosann sé an rud go léir ar mhaithe le spraoi – is mar sin, a Apalló, a mhill tusa iarrachtaí na nGréagach agus a chuir tú scaoll ag borradh iontu. Stad ní dhearna na Gréagaigh go dtí gur bhain siad a gcuid long amach.

- (i) Sa sliocht thuas, conas a chabhraíonn Apalló le muintir na Traí? (6)
- (ii) Sainaithe an tsamhail sa sliocht. Dar leat, an samhail mhaith í? Tabhair cúis le do fhreagra. (6)
- (iii) Ón léamh atá déanta agat ar an **Íliad**, luaigh sampla eile de conas a chabhraíonn Apalló le muintir na Traí. (6)
- (iv) Ainmnigh **dhá** dhia nó bandia a chabhraigh leis na Gréagaigh san **Íliad**. (6)

(80 marc)

Topaic 2: An Ghréig agus an Pheirs.

Ba cheart tabhairt faoi na páirteanna **uile** - (a), (b) agus (c).

- (a) Freagair **trí** cheist díobh seo a leanas. Is leor abairt nó dhó i gcás gach freagra. Is fiú ocht marc gach ceist.
- (i) Nuair a d'éirigh na hIónaigh amach sa bhliain 494 R.Ch., conas a chabhraigh muintir na hAithine leo?
  - (ii) Cén fáth a ndearna na Spartaigh moill sular chuir siad cúnamh chuig muintir na hAithine ag Maratón?
  - (iii) Cén fáth ar sheol na Peirsigh timpeall ar Sunium tar éis Chath Mharatóin?
  - (iv) Cén fáth ar chaoin Xeirxéas deora tar éis dó a chuid saighdiúirí a léirbhreithniú ag Abydos?
  - (iv) Cén fáth ar lig Xeirxéas do spairí Gréagacha a bhí gafa filleadh ar an nGréig?
  - (vi) Cad a tharla do Teimisticléas sa bhliain 472 R.Ch.? (24)
- (b)
- (i) Cérbh é Mardonius? (8)
  - (ii) Déan cur síos gairid ar an armúr agus ar na gléasanna troda a bhí ag hoiplíteach Gréagach. (8)
  - (iii) Luaigh fáth **amháin** ar ghlac cathair na Téibe páirt le taobh na bPeirseach sa chogadh idir an Ghréig agus an Pheirs. (8)
  - (iv) Cad a rinne Pausanias nuair a tháinig sé go puball Mardonius tar éis Chath Platae? (8)
- (c) Léigh an sliocht seo a leanas maidir le nósanna Peirseacha as **Na Leabhair Staire** le Héaradatas. Freagair na ceisteanna ina dhiaidh.
- Tar éis bheith misniúil i gcath, is é príomhchruthú na fearúlachta ná bheith i d'athair ar chlann mhór buachaillí. Iad siúd a bhfuil an líon is mó mac acu faigheann siad bronntanas bliantúil ón rí. Is í an tréimhse oideachais don bhuachaill ná idir aois a cúig agus fiche, agus ní mhúintear ach trí rud dóibh: marcaíocht, conas bogha a úsáid, agus an fhírinne a labhairt. Roimh aois a cúig maireann buachaill in éineacht leis na mná agus ní fheiceann sé a athair riamh. Dar liom is cleachtas maith é sin. Is maith liom an nós freisin a choisceann ar an rí go fiú fear a chur chun báis i ngeall ar choir aonair, agus a choisceann ar Pheirseach ar bith pionós a ghearradh ar sheirbhíseach trí ghortú uafásach a chur air.
- (i) De réir an tsleachta thuas, cén rud a mheas na Peirsigh, i ndiaidh bheith misniúil i gcath, a bheith ar phríomhchruthú na fearúlachta? (6)
  - (ii) Cad a insíonn Héaradatas dúinn maidir le cúrsaí oideachais don bhuachaill Peirseach? (6)
  - (iii) Cén tuairim atá agat den oideachas sin? Tabhair cúis le do fhreagra. (6)
  - (iv) Luaigh **dhá** rud maidir le nósanna Peirseacha a bhfuil meas ag Héaradatas orthu. (6)

(80 marc)

Topaic 3: Beatha agus Bás Sócratéis.

Ba cheart tabhairt faoi na páirteanna **uile** - (a), (b) agus (c).

- (a) Freagair **trí** cheist díóibh seo a leanas. Is leor abairt nó dhó i gcás gach freagra. Is fiú ocht marc gach ceist.
- (i) Cén rud a mheas Sócratéis a bheith ina chéad dualgas ag fear giúiré?
  - (ii) Cén teoiric a bhí ag Anaxagoras maidir leis an ngealach?
  - (iii) Cén t-ordú a thug an Tríocha Coimisinéir do Sócratéis agus do cheathrar eile?
  - (iv) Ainmnigh an dráma ina “n-íompraítear Sócratéis thart agus é ag fógairt go bhfuil sé ag siúl ar aer”. Cé a scríobh an dráma seo?
  - (v) Cad ba dheoch ofrála ann? Cén fáth nach raibh cead ag Sócratéis ceann a dhéanamh ón gcupán den mhoing mhear?
  - (vi) Cén fáth ar chuir na hAithinigh bád go dtí Déileas gach bliain? (24)
- (b)
- (i) Ainmnigh **beirt** de chúiseoirí Sócratéis. (12)
  - (ii) Luaigh **dhá** chúiseamh a rinneadh ar Sócratéis. (12)
  - (iii) Luaigh gné **amháin** de charachtar Sócratéis a thaitníonn leat **nó** nach dtaitníonn leat. Tabhair cúis le do fhreagra. (8)
- (c) Léigh an sliocht seo a leanas as **Phaedo** le Platón agus freagair na ceisteanna ina dhiaidh.

Is léir go gceapann tú go bhfuil níos lú léargais agam ar an todhchaí ná mar atá ag eala; toisc nuair a mhothaíonn na héin sin go bhfuil uair a mbáis tagtha, go gcanann siad níos láidre agus níos binne ná mar a chan siad le linn a saoil roimhe sin, le gliondar go bhfuil siad ag imeacht i láthair an dé arb iad a sheirbhísigh iad. Níl sé ceart ar chor ar bith ag daoine a rá go gcanann na healaí a n-amhrán deiridh i ngeall ar bhrón toisc go bhfuil a mbás ag teacht. Creidim go bhfuil cumhachtaí fáistine ag na healaí, ar le hApalló iad, agus go gcanann siad de bhrí go bhfuil a fhios acu na rudaí maithe atá i ndán dóibh sa domhan nach bhfuil radharc air. Measaim go bhfuilim sa tseirbhís chéanna leis na healaí, agus mé tiomnaithe don dia céanna.

- (i) Cad a insíonn an sliocht seo dúinn maidir le dearcadh Sócratéis ar an mbás? (6)
- (ii) Ón léamh atá déanta agat ar an téacs dualgais, luaigh sampla eile den dearcadh sin. (6)
- (iii) Cad a insíonn an sliocht seo dúinn maidir le creideamh Sócratéis faoin saol atá le teacht? (6)
- (iv) Ón léamh atá déanta agat, déan cur síos ar nasc **amháin** a bhí ag Sócratéis leis an dia, Apalló. (6)

(80 marc)

Topaic 4: Micéiné agus an Traí.

Ba cheart tabhairt faoi na páirteanna **uile** - (a), (b) agus (c).

- (a) Freagair **trí** cheist díobh seo a leanas. Is leor abairt nó dhó i gcás gach freagra. Is fiú ocht marc gach ceist.
- (i) Cad a thaispeántar i bhFótagraf **1** ar Pháipéar **X**? Cad tá á chaitheamh aici, a deirtear? (8)
  - (ii) Cé acu ceann de na tréimhsí seo a leanas ina raibh rath ar dhaingean Mhicéiné: an Chlochaois; an Chré-Umhaois; an Iarnaos? (8)
  - (iii) Cad ba megarón ann? (8)
  - (iv) Cén tábhacht a bhaineann le Wilhelm Dörpfeld i scéal na Traí? (8)
  - (v) Cén t-ainm a thug na Gréagaigh agus muintir na Traí ar an gcaolas uisce taobh ó thuaidh den Traí? (8)
  - (vi) Cé acu ceann de na naoi gcathair a aimsíodh i dTraí a chreid Schliemann gurbh í cathair chogadh na Traí í? (24)
- (b)
- (i) Mínigh cad ba chúis le Cogadh na Traí. (8)
  - (ii) Cé a threoraigh na Gréagaigh go dtí an Traí? (8)
  - (iii) Conas a d'éirigh leis na Gréagaigh dul isteach sa Traí sa deireadh? (8)
  - (iv) Ón staidéar atá déanta agat ar an topaic seo, an dóigh leat gur tharla Cogadh na Traí dáiríre? Tabhair cúiseanna le do fhreagra. (8)
- (c) Féach ar Fhótagraf **2** ar Pháipéar **X** a thaispeánann 'Vása an Laoich' as Micéiné agus freagair na ceisteanna thíos.
- (i) Cad a insíonn an phéintéireacht seo dúinn faoi armúr Mhicéiné? (6)
  - (ii) Cad a insíonn sí dúinn faoi airm Mhicéiné? (6)
  - (iii) Cad is loirgneáin ann? (6)
  - (iv) Luaigh píosa fianaise seandálaíochta **amháin** eile ó Mhicéiné agus abair cén fáth a mbaineann tábhacht leis. (6)

(80 marc)

Topic 5: Acrapoil na hAithine.

Ba cheart tabhairt faoi na páirteanna **uile** - (a), (b) agus (c).

- (a) Freagair **trí** cheist díobh seo a leanas. Is leor abairt nó dhó i gcás gach freagra. Is fiú ocht marc gach ceist.
- (i) Cérbh iad na Ballaí Fada?
  - (ii) Cén sórt colúin a thaispeántar i bhFótagraf **3** ar Pháipéar **X**?
  - (iii) Cén ról a d'imir Féidias i dtógáil an Acrapoil?
  - (iv) Cén fáth go díreach ar thóg na Gréagaigh teampaill?
  - (v) Cad a thaispeántar i bhFótagraf **4** ar Pháipéar **X**? Cá bhfeicfeá ceann ar an Acrapoil?
  - (vi) Cérbh é Kallikrates? (24)
- (b)
- (i) Déan staidéar ar Fhótagraf **5** ar Pháipéar **X**. Meaitseáil na foirgnimh atá marcáilte A, B, C agus D leo seo a leanas:
An Partanón; An Erechtheum; Teampall Aitéiné Níce; An Propylaea. (12)
  - (ii) Cérbh é Peiricléas? (8)
  - (iii) Cad is *peplos* ann? Ainmnigh an bandia ar tugadh *peplos* di ar a lá breithe. (12)
- (c)
- (i) Tarraing léaráid chun na gnéithe ailtireachta seo a leanas a léiriú: meitipé; tríglif. (6)
  - (ii) Luaigh ceann **amháin** de na scéalta a thaispeántar ar mheitipéanna an Phartanón. (6)
  - (iii) Cá bhfeicfeá peidiméid ar an bPartanón? Tig leat léaráid a tharraingt mar chuid de do fhreagra. (6)
  - (iv) Cén fáth ar tugadh teampall 'peireacholúnach' (*peripteral*) ar an bPartanón? (6)

ROINN B

An Saol Rómhánach

Topaic 6: Aeinéas ar a Shiúlta.

Ba cheart tabhairt faoi na páirteanna **uile** - (a), (b) agus (c).

- (a) Freagair **trí** cheist díobh seo a leanas. Is leor abairt nó dhó i gcás gach freagra. Is fiú ocht marc gach ceist.
- (i) Cé a d'iarr ar Veirgil an **Aeinéid** a chumadh?
  - (ii) Cérbh é Sychaeus? Cé a mharaigh é?
  - (iii) Cé hé Iarbas?
  - (iv) Cén dia a gcuireann Veirgil Aeinéas i gcomparáid leis nuair a théann sé ag fiach in éineacht le Díodó?
  - (v) Cé a gcuireann Iúpatar é chun insint d'Aeinéas go gcaithfidh sé an Chartaig a fhágáil?
  - (vi) Déan staidéar ar Fhótagraf **6** ar Pháipéar **X**. Ainmnigh an carachtar sa bhád. (24)
- (b)
- (i) Cé hé Laocoon? Conas a fuair sé bás i Leabhar 2 den **Aeinéid**? (8)
  - (ii) Cé a thagann chuig Aeinéas i mbrionglóid agus a deir leis an Traí a fhágáil? (8)
  - (iii) Cé a chuireann bac ar Aeinéas Héilin a mharú? (8)
  - (iv) Cé hí Creusa? Cad a tharlaíonn di? (8)
- (c) Léigh an sliocht seo a leanas as Leabhar 12 den **Aeinéid**, agus ansin freagair na ceisteanna ina dhiaidh.
- Nó stad ní dhearna Aeinéas sa tóir. Cé gur chuir créacht na saighde moill air; a chuid cos ag teip air uaireanta agus é gan a bheith in ann rith, bhí sé ar lasadh le fraoch agus choinnigh sé go dlúth sna sála ar Turnus a bhí scanraithe, mar a bheadh madra seilge a sháinníonn fia fireann i lúb abhann, é ag teannadh go crua air lena rith agus a thafann. Tá an fia scanraithe ag an luíochán a bhfuil sé gafa ann ar bruach ard na habhann. Ritheann sé agus ritheann siar ar mhíle bealach, ach coinníonn an gadhar leis gan staonadh agus a ghialla ar leathadh. Anois tá sé aige; anois dealraíonn sé é a bheith aige agus druideann na gialla de shnap, ach tá breall air agus alpann sé ar an aer folamh.
- (i) Cad a insíonn an sliocht seo dúinn maidir le carachtar Aeinéas? (6)
  - (ii) Ón léitheoireacht atá ordaithe duit, tabhair sampla eile a thaispeánann Aeinéas á iompar féin ar an gcaoi chéanna. (6)
  - (iii) Dar leat, an cur síos maith ar an tseilg é an sliocht thuas? Tabhair cúis le do fhreagra. (6)
  - (iv) Ón léamh atá déanta agat ar an **Aeinéid**, roghnaigh an tsamhail is fearr leat agus mínigh cén fáth a dtaitníonn sé leat. (6)

(80 marc)

Topaic 7: Téatar na Rómhánach – Coiméide: An Saighdiúir Maíteach.

Ba cheart tabhairt faoi na páirteanna **uile** - (a), (b) agus (c).

- (a) Freagair **trí** cheist díobh seo a leanas. Is leor abairt nó dhó i gcás gach freagra. Is fiú ocht marc gach ceist.
- (i) Luaigh buntáiste **amháin** agus míbhuntáiste **amháin** a bhaineann le masc agus léiriú á dhéanamh in amharclann Rómhánach.
  - (ii) Cén baile ina bhfuil **An Saighdiúir Maíteach** suite?
  - (iii) Cén fáth a ndeachaigh Pleusicles go dtí Naupactus?
  - (iv) Cé hí Honoria?
  - (v) “Bhuel, ba chleas cóir é agus tá an ceart déanta”. Cén carachtar a labhair na focail seo agus cén bhrí a bhí aige leo?
  - (vi) Cén jab a dhéanann Lurcio? (24)
- (b)
- (i) Cé hé Artotrogus? Luaigh **dhá** rud a dúirt sé le Pyrgopolynices. (16)
  - (ii) Cé hé Periplectomenus? Conas a chabhraíonn sé leis an mbeirt leannán bualadh le chéile? (16)
- (c) Léigh an sliocht seo a leanas as **An Saighdiúir Maíteach** agus freagair na ceisteanna ina dhiaidh.
- PALAESTRIO: Ar an gcéad dul síos, mar sin, seo duit séad suirí.
PYRGOPOLYNICES: Céard é seo? Cad as ar tháinig sé?
PALAESTRIO: Ó bhean aoibhinn álainn, duine atá i ngrá leat agus a bhfuil dúil phaiseanta aici i do phearsa dhathúil. Ba í a cailín aimsire a thug an fáinne seo dom le tabhairt duit.
PYRGOPOLYNICES: Cén sórt mná í? Saorchlannda, nó sclábhaí saortha?
PALAESTRIO: Huth! An amhlaidh go mbeinn ag tabhairt teachtaireachtaí chugat ó bhean shaortha, nuair atá níos mó ban saorchlannda ag rith i do dhiaidh ná mar is féidir leat déileáil leo!
- (i) Cad é an séad suirí a bhfuil tagairt dó sa sliocht seo? (6)
  - (ii) Cé hí an ‘bhean aoibhinn álainn’ a ndéanann Palaestrio tagairt di? (6)
  - (iii) Cén bhrí atá ag Pyrgopolynices le ‘Saorchlannda, nó sclábhaí saortha’? (6)
  - (iv) Cad a insíonn an sliocht seo duit maidir le dearcadh Palaestrio i leith Pyrgopolynices? (6)
- (80 marc)

Topaic 8: Beatha agus Comhairsir Iúil Caesar.

Ba cheart tabhairt faoi na páirteanna **uile** - (a), (b) agus (c).

- (a) Freagair **trí** cheist díobh seo a leanas. Is leor abairt nó dhó mar fhreagra ar gach ceist. Is fiú ocht marc gach ceist.
- (i) Ainmnigh **beirt** de na mná céile a bhí ag Caesar.
  - (ii) Cén fáth ar thosaigh Caesar ag caoineadh agus stair Alastair Mhóir á léamh aige?
  - (iii) Cad a mhol Caesar go ndéanfaí leis na fir a raibh baint acu leis an gComhcheilg Chaitilíneach?
  - (iv) “Caitear na díslí.” Cén bhrí a bhí ag Caesar leis na focail seo?
  - (v) Conas a chuir Cléópatra í féin in aithne do Chaesar?
  - (vi) Cad a rinne na seanadóirí láithreach mar fhreagra ar bhás Caesar? (24)
- (b)
- (i) Mínigh cén fáth a ndearnadh cairde de Chaesar agus Phoimpéas. (12)
  - (ii) Cad a tharla chun deireadh a chur leis an gcairdeas sin? (8)
  - (iii) Luaigh rud **amháin** faoi Chaesar a bhfuil meas agat air. Mínigh do fhreagra. (12)
- (c) Léigh an sliocht seo a leanas as **Titim Phoblacht na Róimhe** le Plútarc, agus ansin freagair na ceisteanna ina dhiaidh.
- Ba sna cúinsí sin a thosaigh daoine ag smaoineamh ar Mharcas Brutus. Ar thaobh a athar, measadh gur de shliocht an Brutus sin é a chuir deireadh leis an monarcacht anallód; ar thaobh a mháthar shíolraigh sé ó theaghlach cáiliúil eile, na Servilii. Bhraith Brutus anois go raibh Caesar á iompar féin mar a bheadh rí ann, ach ba leasc leis aon ní a dhéanamh faoi i ngeall ar na honóracha agus ar an ngaraíocht a fuair sé ó Chaesar. Ní hamháin gur ligeadh beo leis féin agus le cuid mhaith dá chairde ar a achainí siúd ag Pharsalus tar éis theitheadh Phoimpéas; ba dhuine é freisin a raibh muinín ar leith ag Caesar as. Bhí sé tar éis an phraetóireacht ba thábhachtaí a fháil don bhliain seo féin agus bhí sé le bheith ina chonsal trí bliana níos déanaí.
- (i) Cérbh iad sinsir Mharcas Brutus de réir an tsleachta seo? (4)
  - (ii) De réir an tsleachta, conas a chaith Caesar le Marcas Brutus tar éis Chath Pharsalus? (6)
  - (iii) Dar leat, ar iompair Caesar é féin mar a bheadh rí ann? Tabhair cúiseanna le do fhreagra. (8)
  - (iv) Conas a fuair Marcas Brutus bás? (6)

(80 marc)

[Thall

Topaic 9: Cathair Rómhánach – An Phoimpé.

Ba cheart tabhairt faoi na páirteanna **uile** - (a), (b) agus (c).

- (a) Freagair **trí** cheist díobh seo a leanas. Is leor abairt nó dhó i gcás gach freagra. Is fiú ocht marc gach ceist.
- (i) Cén chuid de theach Rómhánach a thaispeántar i bhFótagraf 7 ar Pháipéar X?
  - (ii) Déan staidéar ar Fhótagraf 8 ar Pháipéar X. Cén t-ainm atá ar an mball éadaigh gorm?
  - (iii) Cén obair a rinne úcaire?
  - (iv) Cad a rinne na *duoviri*?
  - (v) Cén réigiún ina bhfuil Poimpé le fáil?
  - (vi) Cad lena aghaidh na míreanna a thaispeántar i bhFótagraf 9 ar Pháipéar X? (24)
- (b)
- (i) Ainmnigh ceann **amháin** de na folcadáin phoiblí i bPoimpé. (8)
  - (ii) Ainmnigh **dhá** sheomra nó ceantair sna Folcadáin. (8)
  - (iii) Déan cur síos ar na gníomhaíochtaí a tharla in **dhá** cheann ar bith de na seomraí nó na ceantair sna Folcadáin. (8)
  - (iv) Dar leat, ar áit thaitneamhach iad na Folcadáin lena tamall a chaitheamh ann? Tabhair cúis le do fhreagra. (8)
- (c) Léigh an sliocht seo a leanas as litir Plinias chuig a chara Tacatas, agus freagair na ceisteanna ina dhiaidh.
- Beannachtaí,
D'iarr tú orm scríobh faoi bhás m'uncail ionas go mbeifeá in ann cuntas cruinn a thabhairt air i do leabhar. Bhí sé ag Misenum agus é i gceannas ar an gcabhlach. An 24 Lúnasa a bhí ann. Bhí m'uncail tar éis bheith ina luí faoin ngréin. Ghlac sé folcadh fuar ina dhiaidh, luigh síos le haghaidh mionbhéile agus ansin chuaigh i mbun oibre ar a chuid leabhar. Thart ar an seachtú huair dúirt mo mháthair leis teacht agus breathnú ar scamall aisteach a raibh méid ollmhór ann, a bhí le feiceáil sa spéir. Bhí an scamall ag éirí suas ó ceann de na sléibhte. Bhíomar rófhada uaidh chun cibé ceann a fheiceáil ach fuairamar amach níos déanaí gurbh é Vesuvius é. Bhí an scamall díreach mar a bheadh crann péine scáth báistí. D'éirigh sé suas sa spéir ar sórt stoic aird agus ansin roinn sé é féin ina ghéaga. Measaim gurbh é ba chúis leis ná gur iompair sinneán aeir é, a chuaigh in éag agus ansin a thit siar – nó b'fhéidir gur éirigh an scamall róthrom agus gur thug sé uaidh faoina mheáchan féin. Uaireanta bhí dath gealbhan air, uaireanta bhí sé smeartha agus smúitiúil, ag brath ar cé acu ar iompair sé luaith nó cré leis.
- (i) Cén fáth a bhfuil Plinias ag scríobh chuig a chara Tacatas? (4)
  - (ii) Sainithin **dhá** rud a insíonn Plinias dúinn faoin scamall a bhí ag éirí os cionn Vesuvius. (8)
  - (iii) An mbaineann tábhacht leis an eolas sa sliocht seo sa lá atá inniu ann? Tabhair cúis le do fhreagra. (6)
  - (iv) Taispeánann Fótagraf 10 ar Pháipéar X dealbh a rinne an seandálaí Giuseppe Fiorelli. Conas a rinne Fiorelli dealbh dá leithéid sin? (6)

(80 marc)

Topaic 10: An tArm Rómhánach.

Ba cheart tabhairt faoi na páirteanna **uile** - (a), (b) agus (c).

- (a) Freagair **trí** cheist díobh seo a leanas. Is leor abairt nó dhó i gcás gach freagra. Is fiú ocht marc gach ceist.
- (i) Cérbh é an príomhjab a bhí ag an saighdiúir a thaispeántar i bhFótagraf **11** ar Pháipéar **X**?
  - (ii) Cén obair a bhí le déanamh ag Maor Campa (*praefectus castrorum*)?
  - (iii) Luaigh ceann **amháin** de na gealltanais a thug earcach léigiúnach nuair a thug sé an mionn.
  - (iv) Taispeánann Fótagraf **12** ar Pháipéar **X** dhá chlogad Rómhánacha. Luaigh **dhá** ghné chosanta a bhain le clogaid dá leithéid.
  - (v) Cérbh é an Garda Praetóireach?
  - (vi) Cérbh é Mitras? (24)
- (b)
- (i) Luaigh rud **amháin** a dhéanfadh léigiún Rómhánach chun ullmhú le haghaidh catha. (8)
  - (ii) Ainmnigh cineál **amháin** saighdiúra Rómhánaigh seachas léigiúnach. (8)
  - (iii) Déan cur síos ar ghléas troda **amháin** a d'úsáid an t-arm Rómhánach agus ar conas a d'oibrigh sé. (8)
  - (iv) Déan cur síos ar oirbheart **amháin** a d'úsáid an t-arm Rómhánach i gcath. (8)
- (c) Déan staidéar ar Fhótagraf **13** ar Pháipéar **X**, a thaispeánann dún Rómhánach, agus freagair na ceisteanna thíos.
- (i) Mínigh conas a roghnófaí suíomh do dhún cosúil leis seo. (6)
  - (ii) Ainmnigh **dhá** cheann de na foirgnimh a bheadh le fáil agat taobh istigh de dhún. (6)
  - (iii) Luaigh **dhá** uirlis nó ghléas a d'úsáidfeá chun dún a thógáil. (6)
  - (iv) Luaigh **dhá** ghné chosanta a bhaineann le dún. (6)

(80 marc)

Leathanach Bán